



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Secundum

Thomas <von Aquin, Heiliger>

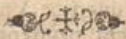
Romae, 1619

De Ivstitia, Et Primo De Ivre. Quæstio 57.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38762

17
SECUNDÆ SECUNDÆ
P A R T I S

Summæ Totius Theologiæ
ANGELICI DOCTORIS
S. THOMÆ AQUINATIS
Ord. Prædicatorum,
VOLV MEN SECUNDVM.



QVÆSTIO LVII.

De iure, in quatuor articulos diuisa.



ONSEQUENTER post prudentiam cõsiderandum est de iustitia.

¶ Circa quam quadruplex consideratio occurrit. Prima est de iustitia. Secunda, de partibus eius. Tertia, de donis ad hoc pertinente. Quarta, de præceptis ad iustitiam pertinentibus.

¶ Circa iustitiam verò cõsideranda sunt quatuor. Primò, quidem de iure. Secundò, de ipsa iustitia. Tertio, de iniustitia. Quarto, de iudicio.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, verum ius sit obiectum iustitiæ?

¶ Secundo, verum ius conuenienter diuidatur in ius naturale & positium?

Sec. Sec. .i. ij.

B

¶ Ter-

¶ Tertio, vtrum ius gentium sit idem quod ius naturale?

¶ Quarto, vtrum ius dominatiuum & paternaum, debeant specialiter distingui?

ARTIC. I.

Vtrum ius sit obiectum iustitiæ?

314

Inf. 9. 60.

a. 1. cor.

** In dige*

sto veteri

l. 1. 7. pri.

† l. 5. Ety

mo c. 2. 7

princip.

** l. 6. Ety.*

c. 6. 20. 5.

† c. 15. cir

ca me. 6. 1

** l. 5. c. 2.*

** l. 5. c. 3.*

in prin.

† l. 5. c. 1.

7. pri. 1. 5.



D primum sic proceditur. Videtur, quod ius non sit obiectum iustitiæ. Dicit enim * Celsus Iurisconsultus, quod ius est ars boni & æqui. Ars autem non est obiectum iustitiæ, sed est per se virtus intelle-

Qualis. Ergo ius non est obiectum iustitiæ.

¶ 2 Præterea, Lex sicut † Isidorus dicit in libro Etymol. iuris est species. Lex autem non est obiectum iustitiæ, sed magis prudentiæ. Vnde & * Philosophus legispositiuam, partem prudentiæ ponit. Ergo ius non est obiectum iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Iustitia principaliter subijcit hominem Deo. Dicit enim † Aug. in lib. de moribus ecclesiæ, quod iustitia est amor Deo tantum seruiens, & ob hoc bene imperans cæteris quæ homini subiecta sunt. Sed ius non pertinet ad diuina, sed solum ad humana. Dicit enim * Isid. in lib. Etym. quod fas lex diuina est, ius autem lex humana. Ergo ius non est obiectum iustitiæ.

SED contra est, quod * Isidorus dicit in eodem, quod ius dictum est, quia est iustum. Sed iustum est obiectum iustitiæ. Dicit enim † Philos. in 5. Ethic. quod omnes ealem habitum volunt dicere iustitiam, a quo operari iustorum sunt. Ergo ius est obiectum iustitiæ.

RESPONDEO dicendum, quod iustitiæ proprium est inter alias virtutes, ut ordinet hominem in his quæ sunt ad alterum. Importat enim æqualitatem quandam, ut ipsum nomen demonstrat: dicuntur enim vulgariter ea, quæ adæquantur, iustari. Æqualitas autem ad alterum est, Aliæ autem virtutes per-

ficiunt

ficiunt hominem solum in his, quæ ei conueniunt secundum seipsum. Sic ergo illud quod est rectum in operibus aliarum virtutum, ad quod tendit intentio virtutis quasi in proprium obiectum, non accipitur nisi per comparisonem ad agentem. Rectum vero quod est in opere iustitiæ, etiam præter comparisonem ad agentem, constituitur per comparisonem ad aliud. Illud enim in opere nostro dicitur esse iustum quod respõdet secundum aliquã æqualitatem alteri, puta recompensatio mercedis debite pro seruitio impenso. Sic ergo iustum dicitur aliquid, quasi habens rectitudinẽ iustitiæ, ad quod terminatur actio iustitiæ, etiam non considerato qualiter ab agente fiat. Sed in alijs virtutibus non determinatur aliquid rectum, nisi secundum quod aliqualiter fit ab agente. Et propter hoc specialiter iustitiæ præ alijs virtutibus determinatur secundum se obiectum, quod vocatur iustum. Et hoc quidem est ius. Vnde manifestum est quod ius est obiectum iustitiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod consuetum est quod nomina à sui prima impositione detorqueantur ad alia significanda. Sicut nomen medicinæ impositum est primo ad significandum remedium quod præstatum infirmo ad sanandum: deinde tractum est ad significandam artem, qua hoc fit. Ita etiam hoc nomen, ius, primo impositum est ad significandum ipsam rem iustam: postmodum autem est deriuatum ad artem, qua cognoscitur quid sit iustum: & ulterius ad significandum locum, in quo ius redditur: sicut dicitur aliquis comparere in iure. Et ulterius dicitur etiam quod ius redditur ab eo, ad cuius officium pertinet iustitiam facere: licet etiam id quod decernit, sit iniquum.

Ad secundum dicendum, quod sicut eorum quæ per artem exterius fiunt, quædam ratio in mente artificis præexistit, quæ dicitur regula artis: ita etiam illius operis iusti, quod ratio determinat, quædam

*1.5. *Ety.*
c. 2. *patu*
a *primo*.

ratio præexistit in mente, quasi quædam prudētia regula. Et hoc si in scriptum redigatur, vocatur lex. Est enim lex secundam * Isidorum, constitutio scripta. Et ideo lex non est ipsum ius proprie loquendo, sed aliqualis ratio iuris.

Ad tertium dicendum, quod quia iustitia æqualitatem importat, Deo autem non possumus æquiales recompensare: inde est, quod iustum secundum perfectam rationem non possumus reddere Deo. Et propter hoc non dicitur proprie ius lex diuina, sed fas: quia videlicet sufficit Deo, ut impleamus quod possumus. Iustitia tamen ad hoc tendit, ut homo quantum potest, Deo recompenset, totaliter animam ei subiciens.

ARTIC. I I.

Utrum ius conuenienter diuidatur in ius naturale & ius positium?

315
ins. q. 60.
ar. 5. cor.
Et 1. 2. q.
95. ar. 4.
co. Et 5.
L. h. le 12
co. 1. p. 1.
Gratian
in Decr.
d. 1. c. 1.
& seq.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod ius non conuenienter diuidatur in ius naturale & ius positium. Illud enim quod est naturale, est immutabile, & idem est apud omnes. Non autem inuenitur in rebus humanis aliquid tale: quia omnes regule iuris humani in aliquibus casibus deficiunt, nec habent suam virtutem ubique. Ergo non est aliquid ius naturale.

¶ 2 Præterea, illud dicitur esse positium, quod ex voluntate humana procedit. Sed non ideo aliquid est iustum, quia a voluntate humana procedit: alioquin voluntas hominis iniusta esse non posset. Ergo cum iustum sit idem quod ius, videtur quod nullum sit ius positium.

¶ 3 Præterea, ius diuinum non est ius naturale, cum excedat naturam humanam. Similiter etiã non est ius positium: quia non innititur auctoritati humane, sed auctoritati diuine. Ergo inconuenienter diuiditur ius per naturale & positium.

*1.5. *Eth.*
c. 7. *in*
prin. c. 5.

SED contra est, quod * Philosophus dicit in 5. Ethic. quod politici iusti hoc quidem naturale est, hoc autem legale, id est, lege positum.

art. p. 22.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum est, ius siue iustum, est aliquod opus adæquatum alteri secundum aliquem æqualitatis modum. Dupliciter autem potest alicui homini esse aliquid adæquatum. Vno quidem modo ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantum dat, ut tantumdem recipiat: & hoc vocatur ius naturale. Alio modo aliquid est adæquatum, vel commensuratum alteri ex condicito, siue ex communi placito, quando scilicet aliquis reputat se contentum, si tantum accipiat. Quod quidem potest fieri dupliciter. Vno modo, per aliquod privatam condicito, sicut quod firmatur aliquo pacto inter privatas personas. Alio modo, ex condicito publico, puta cum totus populus consentit quod aliquid habeatur quasi adæquatum & commensuratum alteri: vel cum hoc ordinat princeps, qui curam populi habet, & eius personam gerit: & hoc dicitur ius positivum.

Ad primum ergo dicendum, quod illud quod est naturale habenti naturam immutabilem, oportet quod sit temper & ubique tale. Natura autem hominis est mutabilis: & ideo id quod naturale est homini, potest aliquando deficere: sicut naturalem æqualitatem habet, ut deponenti depositum reddatur. Et si ita esset, quod natura humana semper esset recta, hoc esset semper servandum. Sed quia quandoque contingit quod voluntas hominis depravatur, est aliquis casus in quo depositum non est reddendum, ne homo peruersam voluntatem habens, male eo utatur: ut puta si furiosus vel hostis reipub. arma deposita repositat.

Ad secundum dicendum, quod voluntas humana ex communi condicito potest aliquid facere iustum in his, quæ secundum se non habent aliquam repugnantiam ad naturalem iustitiam: & in his habet locum ius positivum. Vnde * Philosophus dicit in 5. Ethicor. quod legale iustum est, quod ex principio quidem nihil differt sic, vel aliter: quando autem ponitur, differt. Sed si aliquid de se repugnantiam

l. 5. c. 7. i. prin. t. 5.

B 3 habeat



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

habeat ad ius naturale, non potest voluntate humana fieri iustum: puta si statuatur, quod liceat furari, vel adulterium committere. Vnde dicitur Isa. 10. Væ qui condunt leges iniquas.

Ad tertium dicendum, quod ius diuinum dicitur quod diuinitus promulgatur. Et hoc quidem partim est de his, quæ sunt naturaliter iusta, sed tamen eorum iusticia homines latet: partim autem est de his, quæ sunt iusta institutione diuina. Vnde etiam ius diuinum per hæc duo distingui potest, sicut & ius humanum. Sunt enim in lege diuina quædam præcepta, quia bona; & prohibita, quia mala: quædam vero bona, quia præcepta; & mala, quia prohibita.

ARTIC. III.

Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali?

316

1. 2. q. 95.
a. 4. ad 1.
et 5. Ethic.
le. 12. co.
1. fin.
† l. c. 1. po.
p. l. 1. ff. de
iur. et iu.
re.
* l. 1. Pol.
c. 3. et 4.
10. 5.
† l. 5. Ety.
c. 6.
* a. præc.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod ius gentium sit idem cum iure naturali. Non enim omnes homines conueniunt, nisi in eo quod est eis naturale. Sed in iure gentium omnes homines conueniunt. Dicit enim Iuriconsultus †, quod ius gentium est, quo gentes humanæ vtuntur. Ergo ius gentium est ius naturale.

¶ 2. Præterea, Seruitus inter homines est naturalis: quidam enim sunt naturaliter serui, vt * Philosoph. probat in 1. Politic. Sed seruitutes pertinent ad ius gentium, vt † Isidor. dicit. Ergo ius gentium est ius naturale.

¶ 3. Præterea, Ius, vt * dictum est, diuiditur per ius naturale & positium. Sed ius gentium non est ius positium: non enim omnes gentes vnquam conueniunt, vt ex communi conditio aliquid statuerent. Ergo ius gentium est ius naturale.

SED contra est, quod * Isidorus dicit, quod ius aut naturale est, aut ciuile, aut gentium: & ita ius gentium distinguitur à iure naturali.

RESPONDEO dicendum, quod sicut * dictum

Æquum est, ius, siue iustum naturale est, quod ex sui
 natura est adæquatum, vel commensuratum alteri.
 Hoc autem potest contingere dupliciter. Vno mo-
 do secundum absolutam sui considerationem: sicut
 masculus ex sui ratione habet commensurationem
 ad feminam, vt ex ea generet; & parens ad filium,
 vt eum nutriat. Alio modo aliquid est naturaliter
 alteri commensuratum, non secundum absolutam
 sui rationem, sed secundum aliquid, quod ex ipso
 sequitur, puta proprietates possessionum. Si enim con-
 sideretur iste ager absolute, non habet vnde magis
 sit huius, quam illius. Sed si consideretur per re-
 spectum ad opportunitatem colendi, & ad pacifi-
 cum vsum agri: secundum hoc habet quandam com-
 mensurationem ad hoc, quod sit vnius & non alte-
 rius, vt patet per * Philosophum in 2. Politic. Abso-
 lute autem apprehendere aliquid non solum conue-
 nit homini, sed etiam alijs animalibus: & ideo ius
 quod dicitur naturale secundum primum modum,
 commune est nobis & alijs animalibus. A iure autem
 naturali sic dicto recedit ius gentium, vt Iurisconsul-
 tus dicit: quia illud omnibus animalibus, hoc solum
 hominibus inter se commune est. Considerare autem
 aliquid, comparando ad id quod ex ipso sequitur,
 est proprium rationis. Et ideo hoc idem est natura-
 le homini secundum rationem naturalem, quæ hoc
 dicitur. Et ideo dicitur Caius Iurisconsultus, Quod
 naturalis ratio inter omnes homines constituit, id
 apud omnes homines siue gætes custoditur, vocatur
 que ius gentium. Et per hoc patet responsio Ad primū.

*li. 2. c. 3.
 to. 5.*

*† l. oēs po-
 puli ff. de
 iust. et iu-
 re.*

Ad secundum dicendum, quod hunc hominem esse
 seruum, absolute considerado, magis quam alium,
 non habet rationem naturalem, sed solum secundum
 aliquam utilitatem consequentem: in quantum vtile
 est huic, qd regatur à sapientiori, & illi quod ab hoc
 iuuetur, vt dicitur in 1. * Politic. Et ideo seruitus per-
 tinens ad ius gentium, est naturalis secundo modo,
 sed non primo modo.

*l. c. 2. in
 fine, præci-
 pue t. 5.*

Ad tertium dicendum, quod quia ea quæ sunt juris gentium, naturalis ratio dicitur, puta ex propinquo habentia æquitatem: inde est quod non indigent aliqua speciali institutione, sed ipsa naturalis ratio eam instituit, ut * dictum est in auctoritate inducitur.

* arg. 1. et in si. co. 4.

ARTIC. IV.

Vtrum debeat specialiter distingui ius paternum, & dominium?

317

inf. 7. 58.

æ. 7. ad 3.

et 2. d. 44.

9. 2. ar. 1.

co. 9. 9.

Eth. le. 11.

* si. de officijs. c.

24. cir. si.

ro. 1.

† a. 1. hu-

ius 9.

* a. 1. ad 1.

† 1. 2.

90. a. 2.

†. 3. 10. 5.

* 1. 9. c. 6.

cir. si. 5.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod non debeat specialiter distingui ius paternum, & dominium. Ad iustitiam enim pertinet reddere unicuique quod suum est, ut dicit * Ambrosius in 1. de Officijs. sed ius est obiectum iustitiæ, sicut † dictum est. Ergo ius ad unumquemque æqualiter pertinet: & sic non debet distingui specialiter ius patris & domini.

¶ 2. Præterea, Ratio iusti est lex, ut † dictum est. Sed lex respicit commune bonum civitatis & regni, ut supra * habitum est. Non autem respicit bonum privatum unius personæ, aut etiam unius familiæ. Non ergo debet esse aliquod speciale ius vel iustura dominium vel paternum: cum dominus & pater pertineant ad domum, ut dicitur in 1. † Politic.

¶ 3. Præterea, Multæ aliæ sunt differentiæ graduum in hominibus, ut puta quod quidam sunt milites, quidam sacerdotes, quidam principes. Ergo ad eos debet aliquod speciale ius vel iustum determinari.

SED contra est, quod * Philosophus in 5. Ethic. specialiter a iusto politico distinguit dominium & paternum, & alia huiusmodi.

RESPONDEO dicendum, quod ius, sive iustum, dicitur per commensurationem ad alterum. Alterum autem potest dici dupliciter. Vno modo quod simpliciter est alterum, sicut quod est omnino distinctum: sicut apparet in duobus hominibus, quorum unus non est sub altero, sed ambo sunt sub vno prin-

principe ciuitatis. Et inter tales secundum * Philo-
sophum in quinto Ethicorum, est simpliciter iustum.
Alio modo dicitur aliquid alterum, non simpliciter,
sed quasi aliquid eius existens. Et hoc modo in re-
bus humanis filius est aliquid patris: quia quodam-
modo est pars eius, vt dicitur in octauo * Ethicorum.
& seruus est aliquid domini: quia est instru-
mentum eius, vt dicitur in 1. Politic. Et ideo patris
ad filium non est comparatio, sicut ad simpliciter
alterum. Et propter hoc non est ibi simpliciter ius-
tum, sed quoddam iustum, scilicet paternum; & ea-
dem ratione, nec inter dominum & seruum: sed est
inter eos dominatum iustum. Vxor autem, quam-
uis sit aliquid viri, quia comparatur ad eum sicut ad
propriū corpus, vt patet per Apostolum ad Ephes.
5. tamen magis distinguitur à viro quam filius à pa-
tre, vel seruus à domino. Assumitur enim in quam-
dam socialem vitam matrimonij. Et ideo, vt * Philo-
sophus dicit, inter virum & vxorem plus est de ratione iusti,
quam inter patrem & filium, vel dominum & seruum:
quia cum vir & vxor habeant immediatam relatio-
nem ad domesticam communitatem, vt patet in 1. *
Politic. ideo inter eos non est etiam simpliciter po-
liticum iustum, sed magis iustum æconomicum.

Ad primum ergo dicendum, quod ad iustitiam
pertinet reddere ius suum vnicuique: supposita ta-
men diuersitate vnius ad alterum. Si quis enim sibi
det quod sibi debetur, non proprie vocatur hoc ius-
tum. Et quia quod est filij, est patris; & quod est
serui, est domini: ideo non est proprie iustitia pa-
tris ad filium, vel domini ad seruum.

Ad secundum dicendum, quod filius in quantum
filius, est aliquid patris: Et similiter seruus in quan-
tum seruus, est aliquid domini. Vterque tamen
propter consideratur vt quidam homo, est aliquid se-
cundū se subsistens, ab alijs distinctum. Et ideo in
quantum vterque est homo, aliquo modo ad eos est
iustitia. Et propter hoc etiam aliqua leges dantur de
his

c. 6. cir: a
fin. 10. 5.

* c. 12. 80.
5
10. 3. et 4.
10. 5.

li. 6. ethi.
c. 6. in p.
10. 5.

c. 3. elici-
tur et ex
ult. 10. 5.

his, quæ sunt patris ad filium, vel domini ad seruum. Sed in quantum vterque est aliquid alterius, secundum hoc deficit ibi perfecta ratio iusti vel iuris.

Ad tertium dicendum, quod omnes aliæ diuersitates personarum, quæ sunt in ciuitate, habent immediatam relationem ad communitatem ciuitatis & ad principem ipsius: & idè ad eos est iustum secundum perfectam rationem iusti. Distinguitur tamen istud iustum secundum diuersa officia. Unde dicitur ius militare, vel ius magistratum, aut sacerdotum: non propter defectum à simpliciter iusto, sicut dicitur ius paternum & dominatum; sed propter hoc, quod unicuique conditioni personæ, secundum proprium officium aliquid proprium debetur.

QVÆST. LVIII.

De iustitia, in duodecim articulos diuisa.

Einde considerandum est de iustitia.

- D** Circa quam duaruntur duodecim.
- ¶ Primo, quid sit iustitia.
 - ¶ Secundo, verum iustitia semper sit ad alterum?
 - ¶ Tertio, verum sit virtus?
 - ¶ Quarto, verum sit in voluntate sicut in subiecto?
 - ¶ Quinto, verum sit virtus generalis?
 - ¶ Sexto, verum secundum quod est generalis, sit idem in essentia cum omni virtute?
 - ¶ Septimo, verum sit aliqua iustitia particularis?
 - ¶ Octauo, verum iustitia particularis habeat propriam materiam?
 - ¶ Nono, verum sit circa passiones, vel circa operationes tantum?
 - ¶ Decimo, verum medium iustitia sit medium rei?
 - ¶ Undecimo, verum actus iustitiæ sit reddere unicuique quod suum est?
 - ¶ Duodecimo, verum iustitia sit præcipua inter omnes virtutes morales?